

Pravo na imovinu – novije u praksi ESLjP (2019)

Član 1 Protokola br. 1

Ana Vilfan Vospernik
ESLjP, Odeljenje Juriskonzula,
SCN Focal Point za Albaniju, Crnu Goru,
Sloveniju i Srbiju

Član 1 Protokola br. 1

- “Svako fizičko ili pravno lice ima pravo na neometano uživanje svoje imovine. Niko ne može biti lišen svoje imovine, osim u javnom interesu i pod uslovima predviđenim zakonom i opštim načelima međunarodnog prava.
- Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne utiču na pravo države da primenjuje zakone koje smatra potrebnim da bi regulisala korišćenje imovine u skladu s opštim interesima ili da bi obezbedila naplatu poreza ili drugih dažbina ili kazni.”

Tri pravila

- Lišavanje imovine (druga rečenica prvog stava)
- Kontrola korišćenja (drugi stav)
- Opšti princip (prva rečenica prvog stava)

Metoda interpretacije

- Dali postoji pravo na imovinu (pojam poseda se tumači široko) ?
 - Dali je došlo do mešanja u pravo na imovinu ?
 - Koje od tri pravila je u pitanju ?
 - Dali je mešanje bilo zakonito?
- Dali je mešanje legitimno u cilju opšteg ili javnog interesa ?
 - Dali je mešanje proporcionalno ?
- Odnosno, dali je podnositelj predstavke morao da podnese preteran individualni teret ?

Molla Sali protiv Grčke, VV, 2018

- Primena šerijatskog prava u sporu u vezi nasleđivanja između grčkih državljana koji pripadaju muslimanskoj manjini, suprotno volji ostavioca
- Pokojni suprug podnositeljke predstavke je svu imovinu zaveštao supruzi, sa testamentom na osnovu grčkog građanskog prava.
- Vrhovni sud je smatrao da je testament ništav, jer se na Grke muslimanske veroispovesti primenjuje islamsko nasledno pravo.
- Podnositeljka predstavke, koja je bila lišena tri četvrtine nasledstva, navela je da je pretrpela razliku u postupanju na osnovu veroispovesti, jer bi, da njen suprug nije bio muslimanske vere, ona nasledila kompletnu imovinu.

Molla Sali protiv Grčke, VV, 2018

- Sud je istakao da sloboda veroispovesti ne zahteva od država ugovornica da stvore poseban zakonski okvir u cilju davanja verskim zajednicama posebnog statusa koji obuhvata određene privilegije. Država koja je stvorila takav status, mora da obezbedi da se kriterijumi koji su ustanovljeni za pravo grupe na njih primenjuju na nediskriminatoran način. Pored toga, odbijanje članovima verske manjine prava da dobrovoljno izaberu i imaju korist od redovnog zakona predstavlja ne samo diskriminatorno postupanje, već takođe i kršenje prava od kardinalnog značaja u oblasti zaštite manjina - prava na slobodnu samoidentifikaciju.
- Povreda člana 14 – zabrana diskriminacije – u vezi sa članom 1 Protokola 1 – zaštita imovine.

Lekić protiv Slovenije, VV, 2018

- Brisanje iz registra poduzeća u kojem je podnositelj predstavke imao udeo i njegova kasnija odgovornost za dugove poduzeća
- Tokom devedesetih godina, L. je bio član, zaposleni i konačno direktor poduzeća. Posle smrti ili teške povrede četvorice ključnih članova i menadžera 1993., poduzeće se našlo u ozbiljnim finansijskim teškoćama i 2001. godine brisano je iz sudskog registra.
- Slovenačke železnice su podnele zahtev za izvršenje protiv sedam članova L.E. u vezi duga od oko 20.000 evra, sa zakonskom kamatom, zaplenom lične imovine.

Lekič protiv Slovenije, VV, 2018

- L. je podneo prigovor i tražio obustavu izvršenja. Tvrdio je da u relevantnom vremenu nije bio aktivan član. Međutim, sud je odbacio njegovu tvrdnju i 2010. odluka je izvršena. L. je kasnije postigao sporazum o poravnanju sa Slovenačkim železnicama i platio dogovoreni iznos.
- VV: Odgovornost L. za dug poduzeća na osnovu tadašnjega zakona nije bila nesrazmerna, imajući u vidu da je on bio aktivno uključen u vođenje kompanije. Iznos duga koji je morao da plati bio je relativno skroman, jer on nije bio jedini fokus potraživanja Slovenačkih železnica, pa stoga nije morao da podnese preteran individualni teret.

Lekič protiv Slovenije, VV, 2018

- VV je uzelo u obzir javni interes za uvođenje predmetnog zakonodavstva u 1999 i nacionalni kontekst, odnosno potrebu da se obezbedi finansijska stabilnost tokom tranzicije iz socijalističke u tržišnu ekonomiju – hiljade poduzeća koja su stvorena u bivšoj SFRJ bila su neaktivna (uspavana) devedesetih godina prošlog veka i trebalo je da se izbegne preplavlivanje sudova sa godinama postupaka likvidacije i sa probijanjem pravne ličnosti („*piercing the corporate veil*“) da bi njihovi članovi bili odgovorni za dugove poduzeća.

Bélané Nagy protiv Mađarske, VV, 2016

- Gubitak prava na invalidsku penziju
- U 2001. je ocenjeno da je gubitak radne sposobnosti podnositeljke predstavke 67 % i odobrena joj je invalidska penzija. U 2010. je izgubila pravo na penziju, jer su se medicinski kriterijumi izmenili i ona ih više nije ispunjavala. Nakon usvajanja novog zakona o invalidskim primanjima, koji je uveo više dodatnih kriterijuma, njoj je u 2012. ponovo odbijena invalidska penzija. Iako je stepen njene nesposobnosti ponovo ocenjen i utvrđeno je pravo na invalidsku penziju, njen zahtev je ipak odbijen, jer prema novom zakonu, obim njenih prošlih doprinosa shemi socijalnog osiguranja više nije bio dovoljan.

Opšti principi:

- „U modernoj demokratskoj državi, opstanak mnogih pojedinaca, u svim ili u delu života, potpuno zavisi od socijalnog osiguranja i socijalnih davanja... § 80“
- „Član 1 Protokola 1 ne nameće državama ugovornicama ograničenja na slobodu odlučivanja da li će ili neće uspostaviti neki oblik sheme socijalnog osiguranja ili na izbor vrste ili iznosa davanja na osnovu takve sheme. Međutim, ako država ugovornica ima na snazi propise koji predviđaju pravo na socijalna davanja – bilo da ona zavise ili ne od prethodne uplate doprinosa – mora se smatrati da ti propisi generišu imovinski interes koji spada u okvir člana 1 Protokola 1 za osobe koje ispunjavaju njihove zahteve. § 82“

Opšti principi:

- „Ako davanje, koje je bio odobreno na osnovu važećih propisa i koje je bilo generisano odgovarajućim doprinosima shemi i zadovoljavanjem zahteva propisa koji su važili za vreme aktivnog zaposlenja osobe, bude oduzeto – retroaktivnom izmenom pravila o doprinosima – takva mera će zahtevati ubedljivo opravdanje za svrhe člana 1 Protokola 1, dok postoji drugi ključni zahtev – pogoršano stanje zdravlja. §§ 123-124“

Béla Nagy protiv Mađarske, VV, 2016

- VV je utvrdilo da je odbijanje da se podnositeljki predstavke odobri invalidska penzija bilo u skladu sa zakonom (jer je proisteklo iz novog zakona) i služilo je legitimnom cilju (uštete javnih sredstava). Međutim, usprkos širokog polja slobodne procene („*wide margin of appreciation*“), nije bilo srazmerno: posebno, zbog toga što se radilo o potpunom lišenju jedinog značajnog izvora prihoda osjetljive osobe, koje proističe iz zakona sa retroaktivnim dejstvom, koji nije sadržao prelazne aranžmane primenljive u slučaju podnositeljke predstavke.

Fábián protiv Mađarske, VV, 17

- Podnosioc predstavke, penzioner, žalio se da mu je, posle izmene zakona, starosna penzija obustavljena zbog toga što se posle penzionisanja zaposlio kao državni službenik.
- Novo pravilo na osnovu Zakona o penzijama se, naime, odnosilo na određene kategorije penzionera, kao što je podnosilac predstavke, koji je istovremeno primao dva prihoda koje isplaćuje država. Oni koji rade u privatnom sektoru nisu bili pogođeni ovim pravilom.
- Vlada: Ovo pravilo se pretežno odnosilo na karijerne oficire oružanih snaga koji su stekli pravo na penziju nekoliko decenija pre starosne granice za penzionisanje.

Fábián protiv Mađarske, VV, 17

- Pozivanje na opšte principe u *Bélané Nagy*
- Sud je smatrao da je razlika u postupanju između penzionera zaposlenih u javnom i privatnom sektoru, sa jedne strane i između različitih kategorija državnih službenika, sa druge strane, u vezi prava na nastavak primanja starosne penzije, čija je podnosilac predstavke bio žrtva, zasnovana na objektivnom i razumnom opravdanju.
- Stoga nije bio prekršen član 1 Protokola 1., a ni član 14 Konvencije u vezi sa članom 1 Protokola 1.

Radomilja i drugi protiv Hrvatske, VV, 2018

- Pritužbe podnosilaca da su nacionalni sudovi odbili da im priznaju vlasništvo na zemljištu stečeno održajem
- Podnosioci su, od različitih pojedinaca, kupili parcele koje su bile upisane u zemljišne knjige na ime lokalnih vlasti. Stoga su 2002. podneli tužbu protiv lokalnih vlasti, tražeći proglašenje svog vlasništva na zemljištu (u prvom slučaju tri, u drugom slučaju pet parcela). Tvrdili su, posebno, da je zemljište bilo u posedu njihovih pravnih prethodnika duže od 100 godina u prvom, odnosno duže od 70 godina u drugom slučaju i da su, s obzirom na to da je zakonski rok za sticanje svojine održajem protekao, oni valjano stekli vlasništvo nad zemljom.

Radomilja i drugi protiv Hrvatske, VV, 2018

- Prvostepeni sud je u 2007. odlučio u njihovu korist. Međutim, drugostepeni sud je, po žalbi, preinačio ove presude, smatrajući da prethodnici podnosilaca nisu ispunili rok od 40 godina za sticanje svojine održajem. Naime, drugostepeni sud je utvrdio da su prethodnici podnosilaca bili u posedu zemljišta kontinuirano i u dobroj veri od 1912., da je zakonski rok prekinut u aprilu 1941. (propisima bivše SFRJ je bilo zabranjeno sticanje svojine održajem na imovini u društvenoj svojini) i da je rok počeo ponovo da teče tek posle oktobra 1991., kada je Parlament stavio van snage ovu odredbu. Ustavne tužbe podnosilaca su odbijene.

Radomilja i drugi protiv Hrvatske, VV, 2018

- VV je smatralo da se podnosioci predstavki pred Većem nisu pozvali na period između 6. aprila 1941. i 8. oktobra 1991. Podnosiocima predstavke je bilo dozvoljeno da se kasnije pozovu na taj period pred VV, ali to je predstavljalo isticanje nove pritužbe, koja je bila nedopuštena, jer je bila istaknuta izvan roka od šest meseci.
- Ostatak pritužbi podnosilaca predstavki odnosi se na primenu i tumačenje zakona i ocenu činjenica od strane domaćih sudova i da nijedan od ovih osnova nije dozvoljavao da se njihovi zahtevi tretiraju kao imovina na osnovu Konvencije, što znači da nije došlo do povrede njihovih imovinskih prava.

G.I.E.M. S.r.L. i drugi protiv Italije , VV, 2018

- Oduzimanje zemljišta zbog nezakonite izgradnje, propisano italijanskim zakonom, bez obzira na bilo kakvu krivičnu odgovornost
- Sud je konstatovao da je imovina podnosilaca predstavki oduzeta, iako niko od njih nije formalno osuđen. Podsetio je, u skladu sa sudskom praksom iz predmeta *Varvara protiv Italiji*, da član 7 zabranjuje izricanje krivične sankcije pojedincu bez prethodnog utvrđivanja i oglašavanja lične krivične odgovornosti.

G.I.E.M. S.r.L. i drugi protiv Italije , VV, 2018

- Domaći sudovi utvrdili su da su počinjeni svi elementi krivičnog dela nezakonite izgradnje, a postupak je obustavljen isključivo zbog nastupanja zastarelosti, ovi nalazi mogu da budu smatrani, u suštini, osudom u smislu člana 7, koji u takvim slučajevima ne bi bio povređen. Član 7 nije bio povređen u odnosu na gospodina G.
- Član 1 Protokola 1 je povređen u odnosu na sve podnosiocce zbog nesrazmerne prirode mera oduzimanja.